Escrit, sense pensar, per als lúdics tortosins en Festa Major

Per JOSEP BAYERRI I RAGA

Els responsables de la Comissió de Festes m'han demanat que escrigui alguna cosa per al Programa Oficial. Poques vegades ho havia tingut tant difícil. Han estat hores i hores davant l'engoixa del paper en blanc, sense trobar el fil conductor d'una idea feliç que em permetés sortir-ne del pas. Dues preguntes em trontollaven el cap: primerament, el saber què és el que el tortosí lúdic desitja llegir com a col.laboracions al Programa Oficial de Festes, escrits que —diguem-ho de passada— no són altra cosa que el guarnit justificatiu d'un veritable catàleg publicitari que ajudi al finançament dels actes festius. Què espera trobar el lector? Heus ací el primer interrogant de sempre per a l'escriptor. Perquè, malgrat que tothom no ho té entès així, l'escriure no és pròpiament un exercici narcisista per a redescobrir, conrear o satisfer la pròpia personalitat sempre ferida, sinó un intent de diàleg, més enllà de les paraules, amb un intemporal receptor de rostre desconegut. He donat voltes i voltes, i —creiueu-me— encara no tinc clara aquesta conversa informal que, en vespres de la diada de la Cinta, la gent d'aquest poble nostre espera encetar.

La segona qüestió, del fil de la primera, era el preguntar-me a mi mateix què és el que podria ser capaç d'escriure que no fos cansada repetició d'allò que, setmana rera setmana, delletrejo al periòdic que dirigeixo i que la paciència i benevolença d'un parell de milers de lectors em permeten continuar fent. Les persones, i els periodistes més que ningú, som limitats i repetitius en els plantejaments i argumentacions; almenys, aquells que no canviem d'idees amb la sovintor del vent, que, malgrat el que pugui pensar-se i per sort, som la gran majoria dels ciutadans.

Ací em teniu, doncs, donant-li tombs a un trencaclosques de solitària impenitència, davant l'enginy mecànic de cada dia. No hi ha remei; el renunciar —sempre es pot trobar una excusa amable— fóra cobardia; més a més, no es qüestió de deixar passar aquesta avinentesa. He estat tants anys esperant-ho, que ara, que rebo l'encàrrec de passar a la immortalitat dels escriptors del "Programa de la Cinta", no puc menys que aixecar un monument d'admiració als meus antecessors, als qui resulta tant fàcil això d'escriure per a la història. Perquè —deixeu-me fer una confessió— jo també era d'aquells que deien que al "Programa de la Cinta" sempre escrivien els mateixos i tots de la mateixa corda, corda que —naturalment— pot canviar el color, el material i fins i tot el tiràs (ara, us asseguro que ja no ho dire més, per a que vegi el poder el fàcil que resulta contentar els discrepants). Després d'això, només caldrà que alguna ànima caritativa m'inviti a ser pregoner o mantenidor de qualsevol festa de poble, per assolir la plena realització personal i la felicitat complerta i eterna.

Tornem-hi. Com sigui que no puc deixar-ho, i de la impremta em comencen a apretar —som ja a 17 d'Agost—, m'he tancat al "quarto" del terrat de casa, que és on fa cap tot el que és vell i inservible, però que sap mal tirar a la brossa, qui sap per quines raons de mala consciència. Allí, fent meva la pols, el calor i un olor a romàtic que ho invaeix

Escrit, sense pensar, per als lúdics tortosins en Festa Major

Per JOSEP BAYERRI I RAGA

Els responsables de la Comissió de Festes m'han demanat que escrigui alguna cosa per al Programa Oficial. Poques vegades ho havia tingut tant difícil. Han estat hores i hores davant l'engoixa del paper en blanc, sense trobar el fil conductor d'una idea feliç que em permetés sortir-ne del pas. Dues preguntes em trontollaven el cap: primerament, el saber què és el que el tortosí lúdic desitja llegir com a col.laboracions al Programa Oficial de Festes, escrits que —diguem-ho de passada— no són altra cosa que el guarnit justificatiu d'un veritable catàleg publicitari que ajudi al finançament dels actes festius. Què espera trobar el lector? Heus ací el primer interrogant de sempre per a l'escriptor. Perquè, malgrat que tothom no ho té entès així, l'escriure no és pròpiament un exercici narcisista per a redescobrir, conrear o satisfer la pròpia personalitat sempre ferida, sinó un intent de diàleg, més enllà de les paraules, amb un intemporal receptor de rostre desconegut. He donat voltes i voltes, i —creiueu-me— encara no tinc clara aquesta conversa informal que, en vespres de la diada de la Cinta, la gent d'aquest poble nostre espera encetar.

La segona qüestió, del fil de la primera, era el preguntar-me a mi mateix què és el que podria ser capaç d'escriure que no fos cansada repetició d'allò que, setmana rera setmana, delletrejo al periòdic que dirigeixo i que la paciència i benevolença d'un parell de milers de lectors em permeten continuar fent. Les persones, i els periodistes més que ningú, som limitats i repetitius en els plantejaments i argumentacions; almenys, aquells que no canviem d'idees amb la sovintor del vent, que, malgrat el que pugui pensar-se i per sort, som la gran majoria dels ciutadans.

Ací em teniu, doncs, donant-li tombs a un trencaclosques de solitària impenitència, davant l'enginy mecànic de cada dia. No hi ha remei; el renunciar —sempre es pot trobar una excusa amable— fóra cobardia; més a més, no es qüestió de deixar passar aquesta avinentesa. He estat tants anys esperant-ho, que ara, que rebo l'encàrrec de passar a la immortalitat dels escriptors del "Programa de la Cinta", no puc menys que aixecar un monument d'admiració als meus antecessors, als qui resulta tant fàcil això d'escriure per a la història. Perquè —deixeu-me fer una confessió— jo també era d'aquells que deien que al "Programa de la Cinta" sempre escrivien els mateixos i tots de la mateixa corda, corda que —naturalment— pot canviar el color, el material i fins i tot el tiràs (ara, us asseguro que ja no ho dire més, per a que vegi el poder el fàcil que resulta contentar els discrepants). Després d'això, només caldrà que alguna ànima caritativa m'inviti a ser pregoner o mantenidor de qualsevol festa de poble, per assolir la plena realització personal i la felicitat complerta i eterna.

Tornem-hi. Com sigui que no puc deixar-ho, i de la impremta em comencen a apretar —som ja a 17 d'Agost—, m'he tancat al "quarto" del terrat de casa, que és on fa cap tot el que és vell i inservible, però que sap mal tirar a la brossa, qui sap per quines raons de mala consciència. Allí, fent meva la pols, el calor i un olor a romàtic que ho invaeix

tot, he fullejat, un per un, tots els programes oficials d'ençà l'any cinquanta. I, us he d ser sincer, a la fi he descobert el què hauria de ser contingut del meu escrit per a —diguem-ne— estar a la línia; però, valgam Deu!, la meva sabiesa, capacitat i preparació intel.lectual no arriba a tant.

Els textes dels programes de festes són una mescla adobada de chauvinisme, triomfalisme campanaril i gràcia naïf, dient que la ciutat de Tortosa és una mena de "setè cel" i que els seus homes, passats i presents, són tots ells dignes, si no del "Larousse", almenys d'una dotzena de ratlles —a poder ser amb foto— a la Gran Enciclopèdia Catalana; amb això, un seguit de monografies, semblants als treballs d'estudiants de COU o aquells altres de fi de curs per als qui ja estan a primer de Facultat; escrits fent biografia d'aquest o aquell erudit local; explicació d'importantíssims descobriments litogràfics o recons d'esglésies ignorades; crítica de l'obra d'algun artista —"tortosino, por supuesto"— del qui no se'n tornarà a parlar més; propostes econòmiques per a salvar les comarques de l'Ebre; més erudició amateur sobre la ciència, les arts, la política, l'arquitectura, la història, més història i més història... Amb tot això, la corresponent lliçó de "patriotismo" —fins al 1975—, que s'ha convertit en lliçó de "nacionalisme" des d'aleshores ençà. També hi ha algun vers, la majoria de les vegades versets, i escrits parlant de la Mare de Déu de la Cinta, que, fent honor a la veritat, és, de tot el que he trobat, el que m'ha semblat més original, interessant i adequat. A la dècada dels cinquanta, era "todo en español"; després hem passat, poc a poc, a un bilingüisme calculat, programat i harmonitzat, més o menys allò del cinquanta per cent, fa o no fa.

I... continuo sense saber com començar; incapaç de l'envejat "erudistisme" dels nostres estudiosos oficials, no se'm acut altra cosa que parlar del temps, que, com tothom sap, és excusa i recurs vàlid per a qualsevol ocasió.

Enguany ha fet molta calor. El passat mes de Juliol, l'Observatori de l'Ebre va enregistrar més de quaranta tres graus, que suposà la temperatura més alta del segle XX. Els camps estant tots socarrats i pobles de les nostres contrades es troben en això que en diuen "alerta roja", malgrat la proximitat del riu. La primera vegada que vaig escoltar l'expressió d'"alerta roja", el cor va fer-me un batec; el ciutadà del carrer no sap mai el què pot donar de si aquest país i no em negareu que prevenir al personal emprant el mot "rojo", porta concomitàncies de trabucaires, descamisats i crema-convents —almenys, aquesta és la lliçó que vàrem aprendre a l'escola—; hagués estat més discret el dir-ne "alerta azul", que sempre és uniformada, organitzada i salvadora.

Fa calor, no plou, hi ha sequera i l'aigua esdevé un bé escàs i, per tant, important. I, el riu...? El riu! Com sempre. El riu, riu que riu; de què riu el riu? Riu de sentir-se desitjat, disputat, discutit, demanat, però també riu per no plorar de fàstic, de pena per la descura i la deixadesa. Tal vegada per això baixa, com sempre, cap avall, però ho fa eixut, espaiós, deixant descobrir les costures de la seva ventrada. Mentre, tot és a punt per encetar les obres del trasvassament cap a Tarragona —oh, sempre Tarragona!— i després a Castelló i a Barcelona, i després a València... Ja ningú diu res. Es la conformitat pacient de la impotència. Es clar que molts d'entre natros se'n mostren partidaris i asseguren que, amb els diners que rebrem de les aigües del riu, tot s'haurà d'arreglar: es faran camins i sèquies i encimentat dels canals, escoles, hospitals, ports i tal vegada "fàbriques" per a que vingui l'emigració i ens canvie a tots un xic, que bona falta que fa. Tot és dintre d'una bola de vidre amanida per un partit de futbol surrealista.

D'altra banda, el calor, la sequera, la manca d'aigua i l'"alerta roja". Tot molt preocupant. Parlar del temps, evidentment, no ens és favorable.

Escolteu!, i si parlésseu del "tortosinisme"? Ah, certament heu tocat al clau: el tortosinisme, ací si que no hi han discrepàncies; tothom hi serà d'acord. Però... de quin "tortosinisme"? Naturalment, de l'únic; del tortosinisme de la ciutat, del municipi, de la comarca, del territori, del país... Ah!, ja ho entenc, us esteu referint a allò de "...ni catalans, ni valencians". No, home, no, que no ho enteneu; això era abans —abans del 75, vull dir—; ara, el "tortosinisme" és catalanista i valencianista i dels Països Catalans, però, com sempre, és universal. El tortosinisme va més enllà dels murs de la ciutat, de les ribes del riu, del castell de Miravet i del mollò d'Ulldecona. El tortosinisme és història i és dialecte i costums i lleis i economia i sociologia i Església i agricultura i política. També política? Si, política i resultats electorals i frustració, molta frustració.

El "tortosinisme", ara està hivernant, ni puja ni baixa, és incombustible, com el mateix poble que el sustenta; fa una temporada que s'ha amagat per les reconades de Santa Clara, o de Remolins, o del Raval de la Llet, que ja l'"Ensanche" s'ha fet enllustrat i cult —com sempre, no obstant—, però ara, més a més, "catalanista", mediterrani i europeu. Durant la setmana de la Cinta revifarà amb força i serà un clam: els gegants, la cucafera i la jota, i un sanglot al sentir allò de "...Visca per sempre Tortosa!", i l'espurnejar d'un llagrimot traidor, mentre la Verge retorna a la Seu entre focs lúdics i campanes greus i campanoles, a la tardor d'un estiu més, amb l'atrevit crit de "visca" i l'aplaudiment i el nus a la gola. Després, el "tortosinisme" tornarà als arxius per a estudi dels forasters i dels d'ací que ja són quasibé forasters i dels d'ací que no seran mai forasters, però no faran mai estudis.

Tot això és trist. I només em surten temes de malangia, què hi farem! (Pos (mal escrit, ja ho sé) "vaja" quin escrit que heu escollit per a passar a la posteritat! Compte!, que se'm ha encès el llum; ja sé de què puc escriure: de l'Ajuntament! L'Ajuntament? Si, l'Ajuntament, què heu de dir? Jo, no res; veurem com us en sortiu.

Què passa a l'Ajuntament? Passar, passar, no passa massa cosa. Ja se sap, amb allò del 14 a 7, tot va bé. Però, abans...? Oh!, abans era diferent: l'Ajuntament era 12 a 9. Ja ho entenc. No!, no ho podeu entendre perquè no ho acaba d'entendre ningú. Escolteu!, vol dir to això que hi han paviments diferents, o que el claveguerам córre a l'inrevés, o que el teulat de les Escoles es fa d'un altra manera, segons quin sigui el govern municipal? No, no; els paviments, els claveguerams, les escoles, els jardins, l'enllumenat... tot és igual, mani qui mani.

Doncs, per què 14 a 7, o 12 a 9? No seria millor 21 a 0? Jo penso que si; molts pensen que si, però ningú ens atrevim a dir-ho perquè ens podrien acusar de no ser demòcrates i, a la fi de comptes, faríem cap al foc inquisitorial. No s'ha de perdre de vista que als ajuntaments hi han dues classes de regidors: aquells que en tenen prou en ser concejal, i per tant dediquen tots els seus esforços a resoldre els problemes administratius que afecten el municipi, i aquells altres, polítics frustrats d'un major vol, que utilitzen la Corporació per fer boca i exercitar-se, per si un dia l'escalafó del partit els permet d'anar de diputat a Barcelona, o millor a Madrid.

Voleu dir que no hi ha d'altra gent per poder entrar a l'Ajuntament? De bo de bo que no ho crec. Mireu, a Tortosa hi han al redol de 34.000 ciutadans —entre els qui esteu vos i estic jo— que ens considerem amb absoluta capacitat no sols per fer de regidor, sinó per a exercir d'alcalde; jo calculo que es podrien organitzar unes 1.600 candidatures complertes, tancades i bloquejades —que és com es vota a aquest país— i cadascú es votaria a ell mateix. Després estan els 30/40 que veritablement podrien governar la ciutat amb rigor, eficàcia, criteri, el que ací en diem coneixement, però resulta que aquests són els únics que de cap manera volen sortir de casa. Què hi farem...!

De tota manera, no perdeu l'esperança, que dintre d'uns mesos hi hauran eleccions i tot s'arreglarà; si no "...al tiempo".

A veure, deixeu-me comptar ratlles... cent-viutanta... "eureka"!, ja he arribat al cap. Jo no hagués volgut parlar ni del temps, ni del trasvàs, ni de l'Ajuntament, potser que si de "tortosinisme". Hagués preferit sortir del pas sense mullar-me, complint el compromís de bon xiquet i esperar l'encàrrec per a fer de mudat mantenidor. Però, en fi, cadascú es "cadasqual", que traduit al tortosí queda més o menys així: "cascuescasqual".

Permeteu-me que, amb voluntat harmonitzadora, acabe com el poeta:

"...ya voy los trece versos acabando,
contad si son catorce y está hecho".